

MARIE LOK BJÖRK

Sigtunasviten

KUNDE

JAG

FÖLJA

DIG

BORT

BAZAR

LÄRARHANDLEDNING

Lärarhandledning till

KUNDE JAG FÖLJA DIG BORT

TILL DIG SOM LÄRARE

Denna lärarhandledning är framtagen till Marie Lok Björks bok *Kunde jag följa dig bort* utgiven av Bazar förlag 2025. Det är första delen i Sigtunasviten.

Uppgifterna i handledningen är tänkta att användas på högstadiet och gymnasiet och knyter an till kurs- och ämnesplanerna för historia, samhällskunskap, svenska och svenska som andraspråk. De knyter även an till grund- och gymnasieskolans övergripande värdegrundsarbete som beskrivs i läroplanernas första kapitel, framför allt till de delar som rör jämställdhet, solidaritet och människors lika värde.

Handledningen inleds med en kort sammanfattning av bokens handling, följt av en författarpresentation. Därefter presenteras olika uppgifter till boken. Dessa är organiserade utifrån rubrikerna **"Före läsning"**, **"Under läsning"** och **"Efter läsning"**.

Uppgifterna är framtagna av Jenny Edvardsson, legitimerad lärare i svenska, historia och svenska som andraspråk, i samarbete med Sveriges museum om Förintelsen och Sigtuna Museum & Art.

SIGTUNASVITEN

KUNDE
JAG
FÖLJA
DIG
BORT

Foto: Gabriel Liljevall

OM BOKEN

Kunde jag följa dig bort är en stark och gripande roman om kvinnors motståndskraft, minnen som aldrig får tystas och hur skrivandet kan förändra både en enskild människas liv och historien själv.

Handlingen utspelar sig inledningsvis i två parallella miljöer – Sigtuna och Budapest – mitt under andra världskriget. Edith lever i Sigtuna och drömmer om att få göra egna val. Viola lever i Budapest och som judinna är hon hela tiden i fara. Nazisterna gör allt för att utrota det judiska folket. När de två kvinnorna möts förändras allt. Kanske finns det hopp om en bättre värld!

OM FÖRFATTAREN

Marie Lok Björk är uppvuxen i Västerås, men bor numera i Sigtuna. Hon är utbildad journalist och har även studerat kulturvetenskap. Hon har gått skrivarkurser både på folkhögskolor och universitet. Marie har tidigare givit ut de kritikerrosade romanerna *Jag vill riva upp himmel och jord* (2023), *Att välja ett liv* (2021), fackboken *Handbok i jämställt föräldraskap* (2021) och ungdomsromanen *Jag blundar tills jag finns* (2015). För sina böcker har Marie tilldelats ett flertal stipendier och priser. Hennes böcker används även som undervisningsmaterial i grundskolor, gymnasieskolor och på universitetet.

ARBETSUPPGIFTER TILL BOKEN

FÖRE LÄSNING

Introducera romanen

Börja med att diskutera bokens omslagsbild. *Vilka är kvinnorna på bilden? Vad är det för byggnad som syns? Var någonstans ligger Sigtuna? Ger omslagsbilden någon ledtråd om när och var handlingen utspelar sig?*

Diskutera sedan bokens titel. *Vad kan Kunde jag följa dig bort betyda? Vad kan en bok med en sådan titel handla om? Kan omslagsbilden ge några ledtrådar till bokens titel?*

Presentera därefter kort bokens handling, exempelvis genom dessa punkter:

- att den utspelar sig under 1940-talet (andra världskriget)
- att den utspelar sig i två olika miljöer (inledningsvis Sigtuna och Budapest)
- att den handlar om två olika kvinnor (Edith i Sverige och Viola i Ungern)

UNDER LÄSNING

Gemensam läsning, reflektionsskrivande och boksamtal

Läs boken tillsammans i klassen och dela upp läsningen i etapper, där vissa sidor ska vara lästa till vissa lektioner eller veckor. På högstadiet kan det vara lämpligt att dela upp läsningen i 6 etapper om 50 sidor per etapp. På gymnasiet kan läsningen delas upp i 5 etapper om ca 60 sidor per etapp. Under varje etapp skriver eleverna individuella reflektioner utifrån en **”Text & Tanke”**-logg, där de för in sådant som de reagerat på i texten i kolumnen kallad Text och sedan en kort reflektion kring det valda textavsnittet i kolumnen kallad Tanke (se förslag på mall nedan). Vid varje etappstopp låter man eleverna i minde grupp diskutera sina reflektioner och på så sätt dela med sig av sin läsning. Vill man kan man bygga ut samtalen genom att komplettera med frågor (se exempelvis diskussionsfrågorna som finns under rubriken **”Diskussionsfrågor”**).

TEXT & TANKE-LOGG TILL *Kunde jag följa dig bort*

TEXT

I denna kolumn skriver du in citat från *Kunde jag följa dig bort*. Ange också sidnummer.

Varje citat skrivs in i en egen ruta.

TANKE

I denna kolumn skriver du in vilka tankar, känslor och funderingar som citatet väckte. Du får gärna ta hjälp av följande börjor:

Jag förstår inte...

Jag undrar...

Detta påminner mig om...

Jag tror att...

Jag är förvånad över...

Jag skulle vilja veta...

Om jag var...

Jag inser att...

Jag vill veta mer om...

Jag blir nyfiken på...

Jag är förvånad över...

Jag är inte säker...

DISKUSSIONSFRÅGOR

Här följer ett antal diskussionsfrågor som utgår från citat från romanen.

"Ensam mäktar man intet, tillsammans mäktar man allt" (s. 14)

- Vad innebär detta citat? Tycker du att det stämmer?
Att man tillsammans med andra "mäktar" med allt?

"Hon räcker Edith en liten keramikskål med gröt, och Edith kan inte hålla sig från att le. Skålen ska ställas precis nedanför farstutrappan, på höger sida, så att den står lite dold för köksfönstret. Den ska inte behöva känna sig iakttagen när den kommer och äter, tomten." (s. 23)

- Folketro hade förr en stor betydelse i människors vardag. Inför jul satte man exempelvis ut gröt till tomten. Finns folketro också i dagens samhälle? Hur tar det sig i så fall uttryck?

"Du är duktig i skolan, det vet vi", säger Kerstin överslätande och klappar henne lätt på handen.

"Men det finns annat för en ung kvinna att fokusera på."

"Som vad?"

"Att hitta en fästman, till exempel." (s. 29)

- Här är det Ediths mamma som talar med Edith. För mamman är en fästman något som Edith borde fokusera på istället för att studera. Vad säger det om dåtidens syn på man och kvinna? Finns det paralleller till samtidens syn på vad en man och en kvinna ska göra?

"Nej, inte kan de göra männens jobb. Och hur blir det sedan då, kan man undra, när kriget är över, ska kvinnorna fortsätta arbeta då kanske? Ska män och kvinnor behöva slåss om samma jobb, det blir helt fel", konstaterar Stig. (s. 40)

- Vad säger detta citat oss om dåtidens könsroller?
Finns dessa könsroller kvar i vårt eget samhälle?

"Vad har vi gjort för att förtjäna det här?" (s. 58)

- Viola tvingas fly och ställer sig frågan ovan. Varför vill nazisterna utrota alla judar?

"De andra grannarna anas bakom gardinerna, gömmer sig bakom stängda fönster i sina trygga hem. Gör ingenting för att hjälpa." (s. 69)

- När Viola och hennes familj får order om att lämna huset står grannarna bara och tittar på. Varför hjälper de inte till? Vad är de rädda för? Hade du vågat agera, om du varit en granne?

"Vagnarna har inte några fönster, bara små gluggar, de är uppenbart anpassade för att frakta varor, kanske djur, men definitivt inte människor" (s. 97)

- Hur tror du människor som Viola upplevde detta, att vara fångad i en vagn anpassad för djur?

"Kanske är det så att båda böcker har en tidsmässig förklädning. Att det egentligen handlar om vår tid nu", säger hon. (s. 86)

- Edith diskuterar Kallocain och Rid i natt med bokhandlaren. Vad är det hon menar när hon säger att de nämnda böckerna har en tidsmässig förklädning?

Utan att kunna göra någonting ser hon Rozsie bäras bort i SS-soldatens hårda grepp, han bär henne som ett bylte smutstvätt som han helst vill göra sig av med. (s. 101)

- Hur tror du Viola känner sig när soldaterna tar hennes dotter ifrån henne? Och hur kan soldaterna agera på detta sätt? Vad är det som driver dem att sära på familjer?

Viola är ett nummer. (s. 108)

- Hur tror du en människa känner sig när hen endast blir ett nummer?

Edith hör på rösten och ser på honom, hela hans ansiktsuttryck, att han har förändrats. Carl tycks plötsligt ha distans till det som pågår i hemmet, som om det inte rör honom längre, pappan kommer inte åt honom.

Världen är stor och pappans synsätt så trångt. (s. 138)

- Ediths bror Carl har fått göra militärtjänst och när han kommer hem har han en ny bild av sin familj. På vilka sätt är pappans synsätt trångt? Vilka exempel har getts tidigare i boken på detta trånga synsätt?

"Sök in till universitet!" säger han. "Man har bara ett liv!" (s. 141)

- Detta säger Carl till Edith. Vad menar han med det? Varför är det viktigt för honom att Edith får studera?

"Här är ondskan ofantlig", säger Maria och fattar tag om båda hennes händer.

"Men kärleken, Viola, den är större." (s. 155)

- I lägret dör Violas syster. En av de andra fångarna, Maria, säger till Viola att kärleken, den är större. Vad menar Maria med det? Är kärleken större än allt annat?

"Jag skulle våga mig på att hävda att man kan komma sanningen än närmre i en roman. Och därför, Edith, är skönlitterära författare - och deras böcker – någonting av det viktigaste vi har!" (s. 174)

- Detta säger bokhandlaren till Edith. Håller du med honom? Är böcker det viktigaste vi har? Och kan böckerna komma närmare sanningen än verkligheten själv?

Kan du hålla med Ediths mormor i påståendet "har man bara böcker är man rik"? (s. 186)

Hon är en fjäril. Den lilla larven, ut ur puppan, vackra vingar, hon fladdrar fritt.

Man kan inte bara stå tyst och se på.

Se på mig nu, Carl, se på mig nu! (s. 251)

- Edith vill inte vara en människa som bara ser på. Hon vill säga ifrån när något är fel. Hur viktigt är det att ifrågasätta och påtala felaktigheter? Vad händer om ingen vågar agera eller påtala brister i ett samhälle, på ett företag eller i en skola?

"Det här är livshistorier som världen inte får glömma!"

Edith kommer att tänka på Gunnar Ekelöf.

Endast som vittne är människan till: Tag och skriv! (s. 287-288)

- Varför är det så viktigt att världen får ta del av judarnas historia, om det som skedde under Förintelsen? Vad händer om dessa händelser glöms bort?

EFTER LÄSNING

Värderingsövning

Kunde jag följa dig bort lyfter frågor om rätt och fel, gott och ont. Det gör att boken passar bra att använda tillsammans med värderingsövningar.

Låt eleverna inledningsvis få ställa sig bredvid varandra. De ska sedan svara på påståendena genom att ta stå kvar (om de instämmer) eller ta ett steg framåt (om de inte håller med). Till påståendena kan olika följdfrågor användas för att få eleverna att förklara varför de valde att stå kvar eller varför de valde att ta ett steg framåt.

Ett exempel. Om du ställt påståendet ”Man ska aldrig bryta mot lagar och regler” och eleverna väljer att ta ett steg framåt (håller inte med) kan du följa upp med en fråga som ”När menar du att det är ok att bryta mot en regel?”.

Här kommer förslag på påståenden att använda:

- Lydnad är alltid bra.
- Man ska aldrig bryta mot lagar och regler.
- Det är fel att skada andra.
- För att själv överleva är det rätt att skada andra.
- Allas liv är lika mycket värda
- Det är fel att inte agera om man ser att någon far illa.
- Att inte våga säga emot betyder att man håller med.
- Kärleken är större än allt annat.

Skrivuppgift – Vad krävs för att historien inte ska upprepa sig?

När vi talar om Förintelsen säger vi ofta saker som ”det får inte hända igen” och ”vi måste lära oss av historien” men samtidigt ser vi i vårt eget nutida samhälle att klimatet blir allt hårdare och tuffare. Låt eleverna få skriva en text, där de diskuterar vad som krävs för att historien inte ska upprepa sig. Vad kan man göra på individnivå, på samhällsnivå och på global nivå? Eleverna får gärna ta stöd i citat eller händelser från romanen när de diskuterar frågan.

Fördjupningsuppgift Förintelsen

Varje år den 27 januari är det Förintelsens minnesdag. I denna uppgift får eleverna fördjupa sig i Förintelsen och kan till sin hjälp ha följande frågor:

- Varför skapades koncentrations- och förintelseläget Auschwitz?
- När började judar, i stor omfattning, transporteras till Auschwitz-Birkenau?
- Varför blir Auschwitz det enda riktigt stora förintelseläget hösten 1943?
- Vilka andra offergrupper, förutom judar, mördades i Auschwitz?
- Vad menas med att fångar tvingades ut på dödsmarscher?
- Vad hände den 27 januari 1945? Och vad gjorde att det hände just då?
- Varför får inte händelsen den 27 januari så stor uppmärksamhet 1945?
- Vad är det som avgör att just den 27 januari blir en svensk och internationell minnesdag för Förintelsen?
- Varför är minnesdagar viktiga? Finns det andra minnesdagar som är viktiga för dig? Vilka och varför?

Finns tid kan eleverna fördjupa sina kunskaper om Förintelsen med stöd av dessa frågor:

- Vad är skillnaden mellan koncentrationsläger, förintelseläger och arbetsläger (slavläger)?
- Varför får Auschwitz så stor uppmärksamhet när vi pratar om Förintelsen?
- Vilka andra läger fanns? I vilka av dagens länder var de placerade?
- Vilka andra dagar skulle kunna vara internationella minnesdagar om Förintelsen?

Tips! På **Skolverkets hemsida** finns information om hur man kan undervisa om Förintelsen och där finns också länkar till undervisningsmaterial, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/stod-for-undervisning-om-forintelsen>

Besök en utställning

I samband med arbetet med denna roman kan det vara intressant att besöka en utställning som tangerar bokens tema.

På **Sigtuna museum** finns en utställning om mottagandet, när Sigtuna tog emot 600 överlevande från Förintelsen, <https://www.sigtuna.se/kultur-och-fritid/kultur/sigtuna-museum--art/skapa-leka-lara/skola--forskola.html>

Kontakt: sigtunamuseum@sigtuna.se

På **Sveriges museum om Förintelsen** finns möjlighet att boka in kostnadsfria skolbesök samt ta del av ett digitalt utbud med visningar och föreläsningar, <https://museumforintelsen.se/> Det går även att besöka Sveriges museum om Förintelsen med din skolklass på egen hand. Föranmäla ditt besök genom att mejla önskat datum och antal elever till bokning@museumforintelsen.se